ČSI | Česká školní inspekce

SHRNUTÍ HLAVNÍCH ZJIŠTĚNÍ

13. 1. 2020

Úroveň gramotností žáků na ZŠ a SŠ ve školním roce 2018/2019

V rámci svých výpovědí o kvalitě vzdělávání na úrovni školy a vzdělávací soustavy jako celku využívá Česká školní inspekce také informace ze sledování a hodnocení podmínek, průběhu a dosažené úrovně žáků v šesti gramotnostech – čtenářské, matematické, jazykové, přírodovědné, sociální a informační. Sledování je realizováno ve dvouletých cyklech, kdy každý rok je předmětem zájmu České školní inspekce skupina tří gramotností. Takto nastavený systém umožňuje České školní inspekci identifikovat silné stránky a příležitosti rozvoje gramotnosti žáků, stejně jako posoudit změny, ke kterým ve dvouletém časovém intervalu došlo.

Ve **školním roce 2018/2019** bylo předmětem zájmu České školní inspekce v pořadí druhé hodnocení rozvoje **jazykové**, **přírodovědné** a **informační gramotnosti** na základních a středních školách. Hlavním cílem hodnocení bylo posouzení podmínek, průběhu a výsledků vzdělávání se vztahem k uvedeným gramotnostem, přičemž dosažená úroveň vybraných aspektů **jazykové gramotnosti** byla hodnocena u **žáků 4. ročníků ZŠ**, **přírodovědné gramotnosti** u **žáků 8. ročníku ZŠ** a **informační gramotnosti** u **žáků 3. ročníku SŠ**, včetně odpovídajících ročníků **víceletých gymnázií**.

Hodnocení je založeno na informacích z prezenčních hodnoticích aktivit přímo ve školách, z výběrového zjišťování dosažené úrovně gramotností žáků realizovaného prostřednictvím inspekčního systému elektronického testování InspIS SET a z doplňujícího elektronického dotazování žáků a učitelů. Jedním z výstupů hodnocení pak je také formulace doporučení na úrovni školy a jejího zřizovatele a na úrovni vzdělávacího systému. Zjištění, závěry a doporučení jsou součástí **samostatných tematických zpráv** zveřejněných na www.csicr.cz.

VYBRANÁ ZJIŠTĚNÍ

JAZYKOVÁ GRAMOTNOST

Žáci 4. ročníku ZŠ

PRŮMĚRNÝ VÝSLEDEK **92 %**

CLIL

Jazykovou gramotnost žáků je možné rozvíjet napříč vzdělávacími obory. **Integrovaná výuka cizího jazyka v jiném vzdělávacím předmětu** (CLIL) však byla zaznamenána jen na pětině ZŠ.

DOVEDNOSTI ŽÁKŮ POHLEDEM UČITELŮ

Jazykové dovednosti žáků 4. ročníku ZŠ hodnotí pozitivně i jejich učitelé, kteří přitom zároveň **vnímají hůře dovednosti žáků spojené** s **mluvením** a **psaním** v cizím jazyce, a naopak **lépe** jejich **dovednosti** ve **čtení** a **poslechu cizího jazyka** s porozuměním. Příznivě tak může působit častější vystavení žáků cizojazyčnému prostředí, které je nutí k vlastnímu vyjadřování.

VYBRANÁ ZJIŠTĚNÍ

PŘÍRODOVĚDNÁ GRAMOTNOST

Žáci 8. ročníku ZŠ

PRŮMĚRNÝ VÝSLEDEK **43** %

16 %

LEPŠÍ NEŽ OČEKÁVANÝ VÝSLEDEK

(úspěšnost vyšší než 60 %)

48 %

SLABÝ VÝSLEDEK

(úspěšnost nižší než 40 %)

DŮLEŽITÉ FAKTORY PŘÍRODOVĚDNÉ GRAMOTNOSTI ŽÁKŮ

Významnými diferencujícími faktory dosažené úrovně přírodovědné gramotnosti žáků se ukázaly být např. **socioekonomická charakteristika** lokality školy nebo **obliba školy** ze strany žáků.

APROBOVANOST UČITELŮ

Ukazují se **značné problémy se zajištěním aprobované výuky přírodovědných předmětů především** na **2. stupni ZŠ** a rovněž rizika spojená s vysokým průměrným věkem učitelů přírodovědných předmětů. Faktor aprobovanosti učitele přitom vykázal pozitivní vztah k lepším charakteristikám průběhu výuky přírodovědných předmětů.

VYBRANÁ ZJIŠTĚNÍ

INFORMAČNÍ GRAMOTNOST

Žáci 3. ročníku SŠ

PRŮMĚRNÝ VÝSLEDEK **61** %

15 %

VÝBORNÝ VÝSLEDEK

(úspěšnost vyšší než 80 %)

11 %

SLABÝ VÝSLEDEK

(úspěšnost nižší než 40 %)

POTENCIÁL DIGITÁLNÍCH TECHNOLOGIÍ PRO ZMĚNU VÝUKY

40 % učitelů uvažuje o **využití potenciálu digitálních technologií ve výuce** i o **zvyšování** svých **pedagogických kompetencí** v této oblasti.

DIGITÁLNÍ TECHNOLOGIE A VZDĚLÁVACÍ VÝSLEDKY ŽÁKŮ

Jakkoli se neukazuje jednoznačná a přímá souvislost mezi četností využití digitálních technologií ve výuce a vzdělávacími výsledky žáků obecně, v případě žáků pocházejících ze **složitějšího socioekonomického prostředí** se **pozitivní** vliv využívání digitálních technologií v rámci vzdělávacího procesu i pozitivní dopad na výsledky těchto žáků **potvrzuje**.

JAZYKOVÁ GRAMOTNOST

Úroveň jazykové gramotnosti žáků

- Žáci 1. stupně ZŠ opakovaně dosahují vysoké úrovně jazykové gramotnosti.
- Opakuje se zjištění o nižší spokojenosti učitelů s mluveným a písemným projevem žáků v cizím jazyce.

Průběh vzdělávání

- Obdobně důsledné vedení hodiny v cizím jazyce.
- Přetrvává vytváření a udržování pozitivní učební atmosféry ve výuce cizího jazyka.
- Hodiny cizího jazyka jsou stále vedeny obsahově a odborně správně.
- Výzvou je i nadále utváření vazeb mezi jazyky navzájem a mezi jazyky a dalšími předměty.
- Stále málo četné využívání interaktivních médií a ICT ve výuce cizích jazyků.
- Přetrvává nižší míra uplatňování individualizovaného a diferencovaného přístupu k žákům, včetně žáků nadaných.
- Stále nedostatečné vytváření dalších příležitostí pro kontakt žáků s cizím jazykem – jazykové pobyty v zahraničí, rodilý mluvčí ve výuce.

PŘÍRODOVĚDNÁ GRAMOTNOST

Úroveň přírodovědné gramotnosti žáků

- Problémy žáků s řešením úloh zaměřených na návrh postupu a řešení přírodovědných problémů přetrvávají.
- Přetrvává nespokojenost učitelů s dovednostmi žáků analyzovat data z grafů a tabulek a argumentovat k přírodovědným tématům.

Průběh vzdělávání

- Pozitivní atmosféra v hodinách přírodovědných předmětů přetrvává.
- Podoba výuky se příliš nemění, přetrvává vysoký podíl hodin přírodovědných předmětů vedených frontální výukou.
- Nejčastější podobou komunikace v přírodovědných předmětech je stále směr učitel – žák/třída.

Podmínky vzdělávání

- Přetrvávajícím rizikem je zajištění aprobovanosti výuky přírodovědných předmětů.
- Nadále existují příležitosti ke zlepšování materiálně-technického vybavení škol pro výuku přírodovědných předmětů.

INFORMAČNÍ GRAMOTNOST

Úroveň informační gramotnosti žáků

- Průměrný výsledek žáků SŠ v roce 2018/2019 byl o něco nižší než jejich výsledek v dřívějších zjišťováních.
- Opakovaně byl zaznamenán horší výsledek dívek a žáků společenskovědních maturitních oborů.
- Značné potíže mají žáci s řešením problémových úloh, které vyžadují uživatelské dovednosti a logické myšlení.

Průběh vzdělávání

- I když jsou digitální technologie využívány ve většině hodin výuky, stále převažuje jejich využití pro prezentaci učiva, nikoliv pro vlastní práci žáků.
- Přetrvává nedostatečné zařazování úloh vyžadujících informačně náročnější činnosti žáků, včetně nalezení a posouzení vstupních informací.
- V práci ICT koordinátorů jsou stále zaznamenávány významné příležitosti k lepší podpoře učitelů v oblasti využití digitálních technologií pro didaktické účely.

DOPORUČENÍ PRO MŠMT

- Koordinovat činnost systémových projektů a krajských a místních akčních plánů s cílem uplatňovat konkrétní výstupy zaměřené na rozvoj gramotností žáků do podpory práce učitelů a škol.
- Podporovat realizaci dovednostně orientovaného vzdělávání formou nabídky vhodných vzdělávacích programů pro sborovny (např. práce s uvolněnými úlohami z mezinárodních šetření PISA, PIRLS a TIMSS).
- Podporovat utváření prakticky orientovaných didaktických pomůcek zaměřených na rozvoj gramotností.
- Věnovat pozornost skupinám žáků více ohrožených nízkou úrovní gramotností (např. socioekonomické charakteristiky).
- Věnovat pozornost dosažené úrovni gramotností žáků při jejich průchodu vzdělávací soustavou.

DOPORUČENÍ ŠKOLÁM A ZŘIZOVATELŮM ŠKOL

- Hledat a podporovat zavádění účelných vzdělávacích strategií pro rozvoj gramotností žáků.
- Věnovat pozornost rozvoji dovedností kladoucích vyšší nároky na vlastní iniciativu a kreativitu žáků, posilovat praktickou orientaci výuky, usilovat o časté zařazování náročnějších vzdělávacích situací vyžadujících aktivaci dovedností žáků pracovat s informacemi a řešit problémově orientované úlohy a často vystavovat žáky působení cizojazyčného prostředí (např. rodilý mluvčí, jazykové pobyty, CLIL).
- Podporovat rozvoj gramotností žáků napříč předměty a vzdělávacími oblastmi, a to včetně spolupráce učitelů při plánování takto pojaté výuky.
- Podporovat rozvíjení kompetencí učitelů v oblasti gramotností, včetně mezipředmětových souvislostí a účelného využití didaktické techniky.
- Při respektování finančních možností realizovat opatření pro zlepšování materiálních podmínek škol k rozvoji gramotností žáků.
- Podporovat síťování partnerů s cílem zvyšovat úroveň internacionalizace škol i úroveň spolupráce škol s praxí.
- Zvyšovat kvalitu koncepčního řízení školy v oblasti digitálních technologií.
- Ve výuce věnovat pozornost otázkám bezpečnosti a etiky v on-line prostředí.